

ANDREAS TIETZE

(Wien)

Kain und Abel

(Die armeno-türkische Übersetzung
eines Oratoriums von Metastasio)

Lieber Edward, Freund von 36 Jahren!
Zu Deinem Ehrentag wäre ich gerne
mit einem armeno-kiptschakischen
Beitrag gekommen,
aber vielleicht freut Dich auch
dieser armeno-osmanische?

In Venedig gab es im 19. Jahrhundert eine Kolonie von armenischen Emigranten aus dem Osmanischen Reich, die im Vergleich zu ihrer wohl relativ bescheidenen Größe auf kulturellem Gebiet erstaunliche Leistungen hervorbrachte. Diese verdankte sie vor allem dem Mutterkloster des Ordens der Mechitaristen auf der stadtnahen Insel San Lazzaro und seiner Druckerei. In dieser Druckerei wurden nicht nur zahlreiche armenische Werke, sondern auch einige türkische in armenischen Lettern veröffentlicht, bestimmt für diejenigen armenischen Einwanderer, denen das Türkische Muttersprache war oder die das Türkische zumindest als ihre Zweitsprache gut verstehen konnten. So entstand hier ein vom Mutterland gelöster Zweig der türkischen Literatur, ähnlich wie etwa die französische Literatur Kanadas oder die englische der britischen Kolonien Nordamerikas oder Australiens. Als ein Beispiel dieser Literatur soll hier (in die moderne türkische Lateinschrift übertragen) der Text eines Singstückes mitgeteilt werden.

Es handelt sich um die Übersetzung eines Oratoriums des Abbate Pietro Antonio Metastasio (1698–1782), und zwar um „La morte d'Abel“, welches der *poeta cesareo* im Auftrag Karls VI. in Wien verfaßt hatte und welches in

der Osterwoche 1732 daselbst in der Hofkapelle uraufgeführt wurde. Der Originaltext ist 1782 im XI. Band der 19 bändigen Ausgabe der *Opere de Signor Ab. Pietro Metastasio* (Venezia 1780–1795) enthalten. Der Komponist, der bei der Erstaufführung die Musik dazu erstellt hatte, war Reutter. Die türkische Übersetzung entnehmen wir einem Duodezbandchen von 170 Seiten, welches Übersetzungen von vier Oratorien Metastasios enthält. „Abels Tod“ ist die erste (S. 1–47). Die Titelseite des Büchleins, das ich schon einmal in meinem Aufsatz *Nuovi dati sui primordi dell'opera in Turchia*, „Il Veltro“ (Roma), Jg. 23, Nr. 24, 1975, S. 363–369, vorgestellt habe, lautet: *Metastazyo Şairin te'liflerinden bir kaç ruhani kaside tercümeleridir*. Darunter: *Venedik şehrinde /S-p Lazar manastirinda basma/ Sene 1831*. Den Namen des Übersetzers sucht man auf dem Titelblatt und in dem kurzen Vorwort vergebens. Vermutlich war er ein turkophoner Mönch des San Lazzaro-Klosters, der die erzwungene Untätigkeit seiner alten Tage für die gottgefällige Arbeit an diesen Übersetzungen verwendete. Aus Bescheidenheit unterließ er es, seinen Namen zu nennen.

Hier der Text des Vorwortes:

İfadei meram

Dünyade derd deyi şikyayet etdiyimiz şiqıntıların dürlüsü bi ğaraz mizan ilə vezn olunsa. işsizlik şiqintisi kişiye pek küçük derd deyilikən, niçe kimseler boş durmayı kendilere rahatlık, ve belki devlet sayarlar: Baqılırsa ömrümüz pek uzundur, vaqti biz her ne qadar telef etsek, eksileceyi yoq. Zira punar başından biri biri ardı sıra geliyor gibi, eyvence, ve vaqit geçirmek şöretleri ile, kimi ğaybet, kimi qumar, kimi de gayri bedxuya meşgul, o baha yetmez vaqti, o bir demi ile axretlerini yapacaq xazineyi bir çürük mal gibi israf etdikleri taaccüb edecek şey, ve acınacak hal dir: A zavallı, bu şimdiki vaqit ardından gelecek vaqtin müjdecisi deyil dir. Illa ömründen qaçanın hesabını Yaradan senden isteyecek xaberini vermeye geliyor. Gerç i kişiye de'fi ğam için bir eyvence elzem olduğu inkyar olunmaz. Lakin bir eyvence ya tene, ya cana faidesi olmazsa daxi, zararî da olmamaq elzem olduğu aşikyar dir: Yoqsa ya ele, ya kendiye zarar verib, qalbde nedamet braqacaq eyvence de'fi ğam olmaz, zammi ğam olur mülahazalariyla, zatin biri dünyaden el çekmiş iken, yine vaqtini boş geçirmemek için, kendiye eyvence deyi şöhretyab Metastazyo Şairin ruhaniye dair kitablardan ixrac, ve *opera* nami ile te'lif eylediği işbu vezinsiz qasideleri örneksiz bir tertib ile etdiyi tercümeyi bazı ehli vuquf görüb, tahsin edib basma olunmasını arzuladiklerine binaen, oquyanlara daxi maqbul, ve günahsız bir eyvence olur me'muli ile basma olunmuş dur. İnşa Allah me'mulimiz boş olmaz:

In seiner Sprache unterscheidet sich das Vorwort durch seinen formaleren Stil ein wenig von den Übersetzungen. Die Übersetzungen selbst zeichnen sich durch einen kraftvollen Stil und eine im 19. Jahrhundert selten erreichte Einfachheit und Klarheit der Formulierung aus, die auch dem Osmanischen entfremdeten modernen Lesern oder Zuhörern ohne weiteres verständlich ist und von ihnen

als schön und ergreifend empfunden wird, wie ich bei Vorträgen in Istanbul und Izmir feststellen konnte. Im folgenden wird die Übersetzung des ersten Oratoriums des Bändchens vorgelegt, als ein Beispiel für die im 19. Jahrhundert in Venedig blühende armeno-türkische Kulturtätigkeit sowie als ein Beleg für die wenig bekannten Vorläufer der kulturellen Kontakte mit Europa, die dann in der Tanzimat-Zeit ins Rampenlicht traten.

* * *

Söyleşenler:

Adam
 Èva
 Ġayen
 Apèl
 Melek
 Xanendeler

Apèlin ölümü
 İlk fasl
 Apèl, songra Ġayen

Apèl Elinin her emeyi
 Birer hikmet dir.
 Şükürler olsun sana,
 Yá qadir Allah.
 Seni ben medh edem,
 Ömrüm olduqça. (Psal. 62:9)
 Ömrümün her gününde
 Niyetim yenileyim:
 Gèlin, gèlin milletler,
 Bilemce siz medh edin
 Allahın kèremini:
 Kèreminden şübhem yok. (Gen 4:4)
 Qurbanımı xoş gyordü:
 Ya ben kímim, yá rabbi?
 Huzurunda bir gèda:
 İnsan oğlu kim dir ki (Psal. 143:3)
 Kèremınle her def'a
 Qayırır himmet eder,
 Kèndini gyosterirsın:

Gayen Sevincin ne birader.
 Gyozün ağlar, yüzün güler.
 Sana bir hal olmuş dur:

Apèl Gél ey aziz biraderim
 Sevincime sen de sevin.
 Sen hissedar olmadıqça
 Sevincim noqsan olur:
 Allaha sunduğum qurban
 Bu gün maqbule geçdi:

Gayen Senin böyle söylemen
 Çoq cesaret deyil mi:
 Saqın kèndi quruntun
 Şayed seni aldata:

Apèl Yóg, yóg, birader.
 [5] Pek aşikâr dır,
 Onun hikmeti:
 Kèndi emri olmasa,
 Enasir qımıldanmaz:
 Naqlını dinle de,
 Şübhen qalmasın:

 Quzularımın
 Turfandasından,
 En semizini
 Ayırıp sundum
 Her şeyi veren
 Allaha qurban: (Gen. 4:4)

 Yá Rabbi benim
 Sana pişkəşim
 Salt annım teri,
 Ve el emeyim
 Deyil dir dedim,
 Qalbimin daxi
 Pak fikirlerin
 Sana sunarım:

Sen nazar qıl der ikèn
 Sözüm ağzımda qaldı:
 Gecenin ayazında
 Bazı yıldız düşdüyün
 Gyordüyün vár mı.

Onun gibi bir ateş
 [6] Endi yıldırım gibi,
 Qurbanımı doladı,
 Yaqdı, kül etdi, uçdu:
 Hayran oldum ben qaldım.
 Ümid, qorqu, ve ferah
 Yüreyimi şaşırtdı:

Ġayen Nelér naql edeyorsun:
 Sözün yalan dır demem:
 Bu gün ben de Allaha
 Vardım bir qurban sundum.
 Lakin bu öyündüyün
 Hikmetlerin birini
 Ben gyoremedim: (Gen 4:3)
 Gél valide, gél dinle,
 Apêlin naql etdiyi
 Gyorülmedik hikmeti
 Dinle, baq inanırmısın:

Èva, Ġayen, ve Apêl

Èva İnan oğul, şübhe etme.
 Ben de gyordüm:

[7] Ġayen Neyi gyordün:

Èva Sunduğu qurban ıla
 Gyokden enen ateşi:

Ġayen Öyle ise gerçek dir:

Èva Şübhe etme. Gerçek dir:

Ġayen (Āh o zalim gerçeklik,
 Canımı yeyecek dir):

Èva Qalbinizin sevincine
 Këndinizi aldırman:
 İlk qurbanı sundunuz.
 Dönün imdi hizmete.
 Ġayen, sen dön tarlaya,
 Apêl gitsin qoyuna:
 Babanızın verdiyi
 Hizmeti eda edin:
 Borcunu eda eden

Hizmeti Allaha eder,
Ve Allaha maqbul olur:

Apêl Bundan tatlı bir emrin
Olamazdı valide.
Benim sadıq sürüme
Ne aşqım var bilirsin.
Ne çekdiyim zahmetler
Gyozüme çoq gyorünür,
Ne annımdan aqan ter:
Ben im ben im ol öz çoban.
Sürüsün candan seven.
Sürüsünün uzuruna
Öz canın fida eden:
Quzular çobanın tanır.
Ben de bir bir onları.
Hem baqar, hem qayırırım
Sürümnden olanları:

Èva ile Ğayen

Èva Né telaş dır seninki.
Ğayen oğul, ne oldun.
Gyozünü yere dikdin,
Hiç bir şey söylemezsin:
O çehrenin bozulğu,
[9] O renginin soluqluğu,
Mırıldanıb ah etdiyin,
Övke ve ğam nişanı dır:
Derdin né dir, söyleséne:

Ğayen Sevinecek ne şeyim var:

Èva Niçin oğul, niçin yoq.
Qardaşının şerefinde
Sevinecek az şey mi var:

Ğayen İşte beni yeyen derd
Ona olan deyil mi.
İster ni'met, ister ücret,
Hep canımı yaqayor:

Èva Ele sevinc olan
Sana derd m-oluyor.

Gayriye olan eylik
 Sana kêmlik mi dir:
 Şeytanın da qabahati
 Ah, bu murdar qızqanchıq dir.
 Bu dur dostu dostdan eden.
 Hem her haqqı ibtāl eder,
 Hem qardaşlar arasında
 Muhabbeti çürüdür:

- [10] Musibetli bu toxumu
 Qalbinden çek kyokden çıkar.
 Ah, bilmezsın, çillenirse,
 Né zehirli şahlar salar:
 Sana benim nasihatım
 Ancaq senin xayrın için:
 Bu zehiri sen beslersen,
 Qardaşına kin edecek
 Dayma bir şey bulursun.
 Hiç bir şey de bulamazsan,
 Etdiyi tahammüle
 Garaz eder gücenirsin:
 Këndine gél áy oğul.
 Bu sevdadan gél vaz geç.
 Bizden kyotü ibretler
 Dünyanın evvelinden
 Fena örnek olmasın:

Punarin başında ikên,
 Böyle bulanıq olan su
 Dereler aşdıqdan songra
 Pek çoq olur tortusu:

Benim sefîl evladlarım,
 Böyle olursanız bu gün,
 Seneler devrinden songra,
 Nolacaqsız düşünün:

- [11] Gayen Benden küçük qardaşıma
 Böyle eylikler olsun,
 Háşa, háşa ki çekem:
 Bana rezalet dir
 Elin şerefi:
 Şerefin eksiltmeye
 Sebeb aradıqça ben,
 Artıracaq sebebin

Binin birden bulurum:
 Ben fenalıq etdikce,
 Xasmimi büyüdürüm:
 Ben xorlansın dedikce,
 Daha āla gyorürüm:
 Qalbimin ateşini
 Këndim kyorükleyorum:

Apêlin iqbali
 Xatırma gëldikce,
 Titirer, somurtar,
 Ve diş bilerim,
 Bilmem ki niçin:
 Ğarazıma sebeb
 Ararım, bulamam.
 Övkëm artar faqat
 Apêl günahsız
 Olduğu için:

[12] Melek ile Ğayen

Melek Dargınlığın né dir Ğayen.
 Nıçin yere baqayorsun.
 Söyle, söyle cevap ver.
 Qabahatın söyle ki,
 Qabahatsız çıqasın:
 Qalbi doğru olan adam
 Taqsıratın iqrar eder.
 Tanıyıp, iqrar edib,
 Qabahatden utanmaq
 Bir miqdar kéferet dir:
 Bil ki islah olursan,
 Ecre nail olursun:

Ğayen Ya qabahat işlersem:

Melek Váy haline o zaman:
 Günah fikrinden çıqmaz,
 Asla rahatın olmaz:
 Günahkyarın günahı
 Her kime gizli ise,
 [13] Ğammaz yanı başında dır,
 Durmaz fikrin örseler.
 Aqşamın qaranlığı,

Sabahın aydınlığı,
 Gyozlerinin gyordüyü,
 Fikrinin quruntusu,
 Taqsiratın bilenler,
 Ve daxi bilmeyenler,
 Hep kèndiyi ürküdür.
 Uyaniq olduğunda
 Canı alt üst çalqanır.
 Uyqusu xayalinde
 Düşmenin gyorür sanır.

Gayen Öyle ise ...

Melek Öyle deyil.
 Deyeceyin ben bilirim:
 Günah senin elinde dir,
 Haḻa hükmün altında dır.
 Onu iradetinle sen
 Zabta ala bilirsin:
 İradetin elinde dir:
 İradeti sana veren
 Qabahate özr edecek
 Yer qalmasın deyi vermiş:

[14] Sen qaderden şekva eder,
 Feleye bühtan edersin.
 İradeni kyorlediyin
 Sen de eyi bilirsin:
 Xayali özrünle songra,
 Bu kèremi sen çevirir,
 Günaha gazab edersin:

Gayen, songra Apèl

Gayen Apèlin şerefi ile
 Xorlandığım yetişmez.
 Xatrı için bir de böyle'
 Acı sitem ve tazirler
 Dinlemeli imişim:
 İkráh etdiyim qardaş,
 İşte sürüsüyle
 Ağılından çıqıyor:
 Yüreyinin şazlığı
 Yüzünde parıldıyor.

- Tasladığı tafralar
 Gyozlerinden aqayor:
 Qaçayım, qaçayım,
 [15] Bári yüzün gyormeyim.
 Baqacaq hiç gyozüm yoq:
 İkimizin tarihi‘
 Bir birinden çoq uzaq:
 Benim hem günahımı,
 Hem ben itirib de
 Këndinin edindiği
 Dêvlétü iqbali‘
 Dili söylemeyererek‘
 Āh, yüzüme vuruyor:
- Apêl Acelen ne, á qardaş,
 Benden niçin qaçayorsun:
- Ġayen Feleyin nazarında‘
 Senin gibi bir zate
 Yaqlaşmaq haddim deyil:
- Apêl Canım bu né laqırdı dır.
 İşitdiyim şey deyil.
 Ne dir söyle á qardaş:
- Ġayen Senin şerefın
 Aleme malum.
 Bir naql etdin dinledim,
 Tekrâr mı öyüneceksin:
- [16] Apêl Öyünmek benim nemé.
 Öyünecek nem var dır:
 Olanım hep Allahdan dır.
 Ben nemé öyüneyim:
- Ġayen Allaha ĩayıq qurban‘
 Salt sen sunar ımışsın.
 Çünkü seninki maqbul,
 Benimkin qabul etmiyor:
- Apêl Váy qardaş, né söyleyorsun.
 Senin bu qabahatin‘
 Evvelkinden büyük dür:
 Gyozümü açacaq nur ‘
 Seni kyorlediyor mu:

- Efendimiz benimkine
 Ayrı nazar qıldığı‘
 Senin eksikliyi
 Sana xaber vermek dir.
 Sen ise ol nasihati‘
 Yeniden qabahatlere‘
 Yat ve alāt edeyorsun:
 Senin sesin yá rabbi,
 İkimizin qalbine
 Né muxtelif işleyor:
 [17] Sen her kesi doğru yola
 Davet eder çağırırsın.
 Kimi tövbeye gəlir,
 Kimi sèanın artırır:
 Arının emdiyi
 Nazik çiçekden
 Yılan daxı öz emer.
 İkisinde o bir öz
 Birer dürlüye döner.
 Arı emer, bal olur,
 Yılan alır, öd eder:
 Ğayen Senin daha á edebsiz,
 Bana tazir etməye‘
 Yüzün suretin mi var:
 Né dir bu sendeki
 Yeni hükümdarlıq.
 Ağam mı sın, xocam mı sın,
 Yoqsa atam mı, deyim:
 Apəl Laqırdını anğlamadın:
 Benim sana söylediyim‘
 Kibrimden dir sanma qárdaş,
 Seni sevdiyimden dir.
 Ğayen Beni sevme, istemem:
 [18] Apəl Ya xusumet...
 Ğayen Béli, béli,
 Bundan böyle xusumet dir
 Ártıq benim ferahım.
 Ondən ğayri sefam yoq,
 Bana o bir devlet dir:

Apël Ah, bu sözün bana derd dir:
 Bana böyle ğaraz etmek
 Qárdas, senin bu qadar
 Xoşuná mı géliyor:
 Amán qardaş eyleme:
 Qabahatim varısa,
 Cezasını çekerim.
 Her ne ceza verirsen,
 Muhabbetinden olsun,
 Bana ğazab eyleme:
 Senin ğazabın qadar
 Bana bir derd olamaz:
 Senin xatırın xoş etmeye
 Bana sen bir yol gyoster.
 Emrine işaretine
 Tabi' m-olam, berdár mı,
 Qul mu olam, kyolé mi.

[19] Söyle qárdas, emr eyle.
 İstersen tabi olam,
 İstersen berdar,
 İstersen qul olurum,
 İstersen kyole,
 Bana senin xatırın ĩazım:

Ġayen Sesini kes, yeter oldu:
 Senin her bir ĩaqırdın
 Ġazabımı artırıyor:

Apël Bari dé, ğünahın řu dur:

Ġayen Ġünahın yoq, işte o dur:

Adam, Ġayen, ve Apël

Adam Nizanız ne oğullar:
 Qardaşlar xusumeti
 Dünyaye né tez ğeldi:
 Qardaşları bir birine
 Bağlayacaq tatlı qan
 [20] Henüz ana rahminden
 Doğárken mi bozuldu:
 Bundan böyle doğacaq
 Éhli fesad torunlara
 Né ibret hazırlıyoruz:

Dünyanın bozulmasını‘
 Biz yıllara braqmayoruz:
 İlk gününden dünyayı
 Biz günahkyar eyledik.
 Qabahate azar azar‘
 Alışib xoşlanmaq deyil,
 Ta doğduğu günden biz
 Ölçüsün tamam etdik:

Gayen Bába, bu tazirleri
 Apél oğluna eyle.
 O dur övkème sebeb:
 Xuda himmet edeli,
 Kibri çekilmez olmuş:

Adam Evladlarım tanımasam,
 Sana inanır ıdım:
 Ah Gayen oğul, Gayen.
 Bu né cünuniyet dir
 Seni böyle kyorleyen.
 Apél sana benzemez,
 [21] Onun için suçlu dur:
 Gél qızqanacağına,
 Sen de ona benzer ol:
 Bil ki Allaha qurban‘
 Mahsulun ilki olur,
 Ve eyisi sunulur:
 Sana örnek gyosterene‘
 Darılma, sen terbiye ol:
 Hała halin acırım,
 Lakin bir gün olacağın‘
 Ben bu günden qorqarım:
 Girdab kénarında gèzib,
 Tehlikèni bilmeyorsun:
 Günahın zalim eseri‘
 Evvel aqlı kyorlemek dir.
 İbtida yüzün saqlar,
 İnandırır, zehirler,
 Ne olduğun songra açar:
 Daha önünde‘
 Nurun var iken,
 Gél şu ömründe
 Aklını qullan.

Bu tariqinde
 Durma á sefil:
 Daha qaranlıq
 Basarsa bir gün,
 [22] Bu itirdiyin
 Haq yolu o gün'
 Ararsın amma,
 Bulmaq né qabil:

Gayen Sevin Apël, böbürlen.
 Alem bana qarşı dır:
 Henuz doğmuş dünyade
 Baq daha bana qarşı'
 Ayardacaq kim qaldı:
 İşte bir de validem:
 Gël, çapuq ol, sen de gël.
 Düşmenimin biri de sen.
 Sen de başla tazire:

Èva, ve evvelkiler

Èva Gayen oğul, né söylersin.
 Këndi xasmin' faqat sen sin:

Adam Aqlı öyle xasta dır ki,
 Sağlığın da istemez,
 Hekimin de çekemez:
 [23] Deva qabul̄ etmez derdi'
 Ilac ıla def olamaz.
 Bizim de nasihatimiz'
 Böyle qalbde yer bulamaz:

Èva Yoq. Gayenden ben umarım,
 Tabiatın deyışir,
 Günahında duramaz:
 Günahın örneğini'
 Gër bizden aldıyısı,
 Tövbenin de ibretin'
 Yine bizden öyrenir:
 Gël ay oğul gyoreyim
 Sevgülü validenin
 Boş çıxarma ümidin:

Tövbene bir nişan ver.
 Qardaşını yine sev.
 Sevdiiyine bir isbat'
 Gəl bir öpüş gyoreyim:
 İkinizi qucağımda'
 Gəlin barıştırayım:
 İkinizin damarında
 Cevelan eyleyen qan'
 Bir punardan olduğu'
 Aleme beyan olsun:
 Gel Ğayen gəl, yaqlaş Apəl:
 İşte gəldim: ...

[24] Apəl

Ğayen (O olamaz):

Èva Váy bana váy. Ne dir bu:
 Yaqın gəleceyine,
 Gəri' mi qaçayorsun:

Ğayen Cahdın boş dur, valide,
 Nafle yorulursun:

Èva Cahdım boş dur hā:
 Senden umduğum'
 Bu qadar mı dır.
 Kəndi ciyerin'
 Böyle nizade
 Gyorüb ağlayan'
 Bir validenin
 Gyozüünün yaşı'
 Senin qalbine
 Hiç işlemez mi:
 Şu gyoksümden emdiyin,
 Nafaqa için olsun.
 Yaradanın ğazabını'
 Sen doğarken ilk çekdiyim'

[25] Ağırlar için olsun,
 Óğul gəl yen inadını:

Ğayen Öylé mi. Öyle olsun:

Èva Berxudar ol áy oğul.
 Beni sevindirdin:
 Uğurluyumuş
 Gyozüümün yaşı:

Ancaq ártıq çözülmeye
 İşbu qardaşlıq bağı:
 İşte şimdi tanırım,
 Şimdi evladları sınız:
 Anaya itaatı
 İşte bundan anğlarım:

Adam Allah vere amma, áh ...

Èva Vesvesenin aslı ne:

Adam Qorqarım. Bilmem niçin:
 Yaramazın barışması
 Sureten dir, onunıç in.
 Yüzden emniyyet gyosterir,
 Soluğanlı deniz bigi,
 Dalğasın dibden işledir:

Xanendeler Fodulluğun evladı,
 Her bed xuyun punarı,
 Kèndi zatın düşmanı,
 Á lanetli qızqanlıq:
 Pas demiri yer gibi,
 Sen de yersin insanı:
 Sarmaşığa benzersin,
 Söker xarab edersin,
 Yapışdıgın divarı:
 Muhabbet ateşi ile,
 Yá Reb, bizi sen hıfz eyle
 Bu zehirli marazdan:
 Sen sin asıl muhabbet:
 Sende yaşar yá Kerim,
 Muhabbetde yaşayan:

İlk faslın sonu.

[27]

İkinci fasl

Gayen, songra Apél

Gayen Béli. Ártıq karar verdim.
 Qardaşımı öldürürüm:
 Onúnla dostluğum benim,
 Her né qadar saxte ise,

Çekéceyim şey deyil:
 Salih zıd dır fi'limize,
 Haqqı zora bağlayıb,
 Gəl vücudın qaldıralım:
 İşte, işte gəliyor:
 Kinim İçlerimde dursun,
 Ben güler yüz gyostereyim.
 Aldadır hayfım alırım:
 Váy benim aziz qardaşım:

Apəl Hele şükürler olsun:
 [28] Senin ağzından
 Qardaş ismini
 İşidende ben
 Sevinir şaz olurum:

Gayen Apəl, ben deyişildim:
 Bundan böyle kin ğaraz
 Bir daha anmayalım.
 Rabutasız övkəmdən
 Ben püşman oldum.
 Gəl seninle birlikde'
 Ayrılmaz yoldaş olub,
 Qıra doğru çıqalım:
 Babamızın taziri
 Né tez te'sir etdiyin'
 Kəndiye anğlatalım:

Apəl Bundan böyle inşa Allah
 Qurbanımı çoq gyormezsin.
 Allaha maqbul'
 Salt o sunsun demezsin:

Gayen Hatta şuna né dersin.
 Günahlarıma bedel'
 Ben de bu gün bir qurban
 Sunacağım:

Apəl Ne' zaman:

Gayen Bir azdan:

Apəl Ne'rede:

Gayen Şunda tarla başında:

- Apèl Qurbanın hazır mı:
 Ğayen Hazır:
 Apèl Ya yüreyin:
 Ğayen O da hazır:
 Apèl Sunacaq qurbanın
 Allaha layıq mı:
 Ğayen Hatta ifrat sevdiyi dir:
 Apèl Ne' dir:
 Ğayen Songra duyarsın:
 [30] Apèl Amán qardaş, gücenmezsen,
 Ben de bile geleyim:
 Ğayen Háy hay. Sen de olmalısın:
 Apèl Öyle ise né beklersin.
 Edeceyin çapuk eyle:
 Ğayen Ártıq beklemem:
 Hayde gidelim:

Èva, Ğayen, ve Apèl

- Èva Uğurunuz nereye:
 Ğayen Tarlaya:
 Apèl Tarlaya:
 Èva İşte böyle isterim,
 Muhabbetli qardaşlar.
 [31] Sizi daim birlikde,
 Muhabbetde gyoreyim.
 Babanızın vesvesesin'
 Gyorem' yalan çıkarın:
 Ğayen Durma imdi boş yere:
 Apèl İşte geldim: Xoşca qal:
 Ğayen Niçin eyleniyorsun:
 Apèl İşte geldim. Sabr eyle:

Gayen Vaqıt gèçer: gèç qaldıq:

Apèl Áh valide, xoşca qal:

Èva Fikrin né dir áy oğul.
Adetinden ziyade
Muhabbet gyosterirsın,
Elínle elimi sıqmış,
Gyoksüme dayanırsın.
Yüzüme baqar,
Gyonül gèçirir,
Gider gider durursun.
Gider yine dönersin,
[32] Benden ayrılamazsın.
Ne' dir meramın söyle:

Apèl Yüreyimin oynaması,
Qanlarımın qaynaması
Ben kèndimi şaşırmışım,
Hiç olduğum şeyler deyil:
Yüzüne baqdıqda senin,
Seni ben bu qadar şirin,
Ayrılığım böyle çetin,
Gyorüb duyduğum şey deyil:

Èva ile Adam

Èva Áh sevgülü evladımın
Tatlı tatlı muhabbeti:

Adam Nen var Èva, né ağlarsın:
Bir yaramaz evladın
Saxte barışıqlığı'
Bir gün xayınlığa' mı
Döner deyi qorqarsın:

[33] Èva Hatta benim şazlığım var:

Adam Şazlığın var, hem ağlarsın:
Öyle ise bir kişi'
Derdi olursa ağlar.
Sevinci de olursa,
Gyozünden yaşlar aqar:
Sevincin de nişanı'

Derd ile müsterek ise,
Dünyade teknil sevinc'
Ki'm bulur, ve kim umar:

Èva Béli, benim şazlığım var.
Şazlığıma haqqım da var.
Gyozümde györdüyün yaşlar'
Elem deyil, muhabbet dir.
Apèlimin tatlı dili
Beni böyle ağlatıyor:
Evladların dostlaşmış,
Qardaş arqadaş olmuş,
Gyorsen sen de ağılardın:

Adam Arqadâş mı olmuşlar:
Ne'reye gideyorlar:

[34] Èva Tarlaya:

Adam Amán:

Èva Ne var:

Adam Gayenin barışması
Pek çapuk oldu.
Qorqarım fikrinde
Bir bed qasdı olmaya:

Èva Adam sen de evladımız
Meyer canavar ola:

Adam Qabahate meyli olan'
Canavardan beter olur.
Yaramazlıq icrasına
Çoq ziyade silah bulur:

Èva Seni pişin qorqudub,
Örseleyen vesvese
Äh, bizim ilk günahın
Uğursuz mahsulu dur:
Kèndi sefilliyimizi'
Kèndimiz icad ederiz.

[35] Ve Allahın kèreminin
Qıymetini bilmeyib,
Ni'metin inkyar ederiz:
Hatta onun kèremlerin'

Këndimize derd eder,
 Këndimize baş düşmen'
 Biz këndimiz oluruz:
 Bizi qutsuz eden sebeb
 İlk günahımızdan beri'
 Fikrimizde beslenir:
 Fikir kendi celladıdır,
 Këndiye eziyyet için,
 Niçe bin derd edinir:
 Gyah olan eyliye qayğı,
 Gyah olmayan yerde qorqu
 Peyda eder gətirir:

Adam Bildim amma, qorqumu'
 Āh yenemeyorum.
 Uşaqların yolunu'
 Varıb aramağa'
 Mecbur oluyorum:

[36]

Ėva ile Ėayen

Ėva Āh bu ġayıq olduğumuz
 Sürgün yerinde
 Hiç rahatlıq olamaz.
 Dünyade biz rahatı'
 Salt Allahda buluruz:
 Şu gelen Ėayen deyi'l mi:
 Niçin böyle çapuk döndü,
 Hem yalnız geliyor:
 Héle, qorqaq gyozerine:
 Etrafına baqınıyor:
 O qorqaraq yürüyüşü'
 Neden ola acaba:
 Her bir rüzgyar esdikce,
 Yapraq qımıldandıqca,
 Döner ardına baqar,
 Qorqub rengini atar:
 Ėayen oğul nereye:
 Qaçma. Beni bilmedin mi.
 Ben validen deyil miyim:
 Bu sendeki ne telaşdır:

- [37] Ġayen (Néredendi rast geldi):
- Èva Öldüm oğul. Váy bana:
 Üstün başın qan olmuş:
 Háni, nerde Apèlim:
 Söyleséne á zalim.
 Né etdin, né işledin:
 Sus ol, sus ol, söyleme.
 O qandan xaber aldım:
 Vāh oğlum. Vah evladım:
 Amán... Állah... āh. Öldüm:
- Ġayen Aqlı üste gèlmeden,
 Şundan ben dolaşáyım:

Melek, Ġayen, ve Èva

- Melek Ġayen, nerde qardaşın:
- Ġayen Qardaşımı né bileyim,
 Ben onun bekcisi' miyim: (Gen. 4)
- [38] Melek Ne'idi bu etdiyin:
 Allahdan da, á zalim,
 Etdiyin gizler miydin:
 Allahın her bildiyi'
 Salt dilile söylenen mi:
 O her şeyi bilir duyar:
 Eline buladığın
 Bi günah qanın sesi'
 Gyoyleri ötdürerek'
 Táxti balāye çıqdı,
 Etdiyin xıyanetden
 Şekva edib duruyor:
 Apèl gibi qardaşın
 Né etdiyi varıdı:
 Senin ona salt ġarazın'
 Allah nazar qıldı deyi.
 Lakin onu ġafil bulub,
 Zalim xışmın icra etmek'
 Büyük zulumkyarlıġ ıdı:
 Vár imdi vár, bundan songra'

Qardaşının qanıyla
 Suladığın yer yüzünde
 Mekruh, mel'un, ve mendebur
 Ve aleme rusvay ol géz:

[39] Ğayen Bu ne qorqunc hüküm dür:
 Halim' āh, ne olacaq
 Allah beni qovayor.
 Yer yüzünde serseri,
 Hem qaç qın, hem avare
 Gézib dolaşacağım:
 Āh kéndimi güneşden,
 Daxi kéndim kéndimden
 Bari gizleye bilsem:
 Bundan songra her kime'
 Dağda qırda rast gëlsem,
 Celladım mı olacaq:

Melek Yóq, yoq, qorqma sen ondan.
 Hatta cellad ararsın,
 Lakin umma, bulmazsın.
 Ölüm sana az ğazab dır:
 Yaramazın yaşaması'
 Ele ibret için dir:
 Yaşarsın, yaşarsın,
 Lakin gyonül azabında.
 Ölmezsın, yaşarsın,
 Lakin ölmekden beter'
 Ömrünün qayğısında:

[40] Yaşarsın, yaşarsın.
 Ve bihude terinle
 Suladığın tarlanda
 Umduğun bereketi
 Arar amma bulmazsın:

Ğayen Váy bana váy.
 Bu né qorqunc hale düşdüm:
 Yaradanın ğazabından
 Beni saqlar bir in yoq mu:
 Qaçayım... né yana...
 Qaçmanın lutfú ne dir.
 Celladım içimde dir.
 Dizlerim kyosteklenmiş,

Ayağım tutuluyor:

Èva Nerde sin...

Ğayen Ayılıyor.
Ne yapsam.

Èva Apèl. Oğul:

Ğayen Āh, şu adı işitdikce,
Oq gibi canıma deyer:

[41] Èva Á canavardan beter.
Evladımı ne yaptın.
Apèlimi bana ver:

Ğayen Meded ádam. Sén de mi (statt anam?)
Canımı yaqayorsun:
Āh valide. Āh yeter:

Èva Validé mi deyorsun:
Kimin validesiyim:
İki gyozüm nurları,
Biri ölü, biri qanlı.
Qanlısında itirdiyim'
Öleninden çoq beter:

Ğayen Amán artık söyleme:

Èva Elin nıce vara bildi:
Can üstünde fiğanına
Hiç yüreyin dönmedi mi.
Elın de mi titremedi:
Gyovden senin' o arada
Bir souq ter dökmedi mi:
Ananın da, babanın da
Çekdikleri emeklerin'

[42] Mükyafatı bú mu dur:
Bundan böyle eylik bilmek,
Emin olmaq, qardaş sevmek
Nérde, kimdé bulunur:
Sefil baba, qutsúz ana,
Yürek getır ki dayana:

Ğayen Yeter, yeter. Bilirim.
Kèndi halim tanırım.
Géçen beni me'yus eder,

Şimdiki canımı yaqar,
 Gèlecekden pek qorqarım:
 Rast gèldiyim maxlūqde
 Azabımı gyorürüm.
 Gèrek insan, gèrek melek‘
 Celladım dır sanırım:
 Allah, kèrem edemez,
 Yaxod etmek istemez,
 Allahdan ümidim yoq,
 Zira benim isyanım‘
 Allahın kèreminden
 Ziyade dir bilirim:
 Günahımı gyorürüm,
 Né idiyim bilirim,
 Lakin ne afv dilerim,
 Ve ne ümid ederim:
 İstirab rahat vermez.
 Tövbem géc dir kyar etmez.
 Vaqıtsız tövbe gèçmez.
 Böyle de can paklenmez:

Èva, songra Adam

Èva Yalan dır, yalan dır,
 Allahdan qorqmaz.
 Bizim isyanımız
 Her ne qadar çoq olsa,
 Allahın merhameti
 Yine bil ki, ziyade dir:
 Baq dinlér mi şu xain.
 Yüzün çevirdi gider.
 İlacdan ikrah eden‘
 Sağlığı nedén bulur:
 Váy iláhi. Ne dir o:
 Aqa, Aqam, amán. Öldüm: (statt: Adam, Adam?)
 Né dir o yüklendiğin.
 Bi günah Apèlimin‘
 Ölmüş teni deyil mi.
 [44] Váy, né tanılmaz olmuş:
 Āh sevgülü evladım,
 Qardaşının qanlı xışmı

Seni nâsıl tebdil etmiş:
 Şu gyoksüne dayadığın
 Ter ile toza bulanmış
 Solmuş nazik yanağında
 Gyoza yaşının aqıntısı
 Hała yol yol duruyor:
 Vücudunda yüz bin yara,
 Kiminden al qan aqar,
 Kimi mor mor gyoyermiş.
 Üstlerine baqdıqca,
 Çekdiyin eziyyetler
 Gyozum önüne gelir.
 O evladın qabahati,
 Hem kendi qutsuz halim
 Durmaz fikrimde işler:
 Āh, bu né yaramazlıq dır.
 Āh, bu né qan, né ölüm dür:
 Böyle bir musibete
 Acı duymayan yürek
 Et deyil dir elbetde,
 Taş olmaq gerek:
 Dünya daxi sarsılıb,
 Ay ve güneş tutulub,
 [45] Asumanın qubbesi
 Qararmaq gerek:

Adam Ağla Ēva, ağla,
 Gyoza yaşımız pek haq dır:
 Eceli icad eden
 Allah deyil bilirsin:
 Yaratdığı qulun o
 Ölmesini istemez:
 Eceli bu dünyaye
 Davet edib gétiren
 Asi olan qulların
 Dili ve ameli dir.
 Yolunu qapusunu
 Evvel evvel biz açdıq:

Ēva Sahih sin, sahih sin.
 Bu zalim siyaseti
 İcad eden bizler iz:
 Bize ĩayıq olanı

Günahsız Apêl çekdi.
 Apêlin salt günahı
 Günahsız olduğuyudu:
 Suçu olmayanlara
 Böyle zulm olunursa,
 Allah, nice sabr edersin:

[46] Adam Bu olan azim işde
 Allahın sırrı var.
 Gelecek vaqitlerde
 Olacaq hikmetleri
 Bu gün bulud ardından
 Güneşi gyorür gibi
 Gyorüyorum á Eva:
 Sen á sahih Apêl, sen,
 Sen mubarek qanınla
 Esir olan insanı
 Qurtarmağa tayyin sin.
 Aynende sahihin gyordüm:
 Mutlú size torunlar.
 Mutlú o günlere ki,
 Allahın sırlarını
 Aşikyar gyoreceksiz:

Xanendeler Ölmüş Apêlin sesi
 Aqan qandan geliyor.
 Qardaş qanın içeni
 Xaber verib söyleyor:
 Söylediyi bize dir:
 Hepimizin eli qanlı,
 Kimsede nedamet yoq:
 Qabahatdan günahdan

[47] Her kêsın ikrahı var,
 Lakin geri duran yoq.
 Gayeni zemm ederler,
 Her biri birer Gayen,
 Kendiye bir baqan yoq:

İkinci faslın sonu